

מה ארע בי' בטבת?

ירמיהו ל"ט

בשנה התשיעית לצדקיהו
מלך יהודה בחדש בעשירי
בא נבוכדראצר מלך בבל
וכל חילו אל ירושלים
ויצרו עליה.
בעשתי עשרה שנה
לצדקיהו בחדש הרביעי
בתשעה לחודש
הבקעה העיר ויבוא כל
שרי מלך בבל וישבו בשער
התוך נרגל שראצר סמנר
נבו שרסכים רב - סריס
נרגל שראצר רב מג וכל
שארית שרי מלך בבל.

ירמיהו נ"ב

ויהי בשנה התשיעית
למלכו בחדש העשירי
בעשור לחודש בא
נבוכדראצר מלך בבל הוא
וכל חילו על ירושלים
ויחנו עליה ויבנו עליה דיק
סביב ותבוא העיר במצור עד
עשתי עשרה שנה למלך
צדקיהו בחדש הרביעי
בתשעה לחודש ויחזק
הרעב בעיר ולא היה
לחם לעם הארץ
ותבקע העיר.

מלכים ב כ"ה

ויהי בשנת התשיעית
למלכו בחדש העשירי
בעשור לחודש בא נבכדנאצר
מלך בבל הוא וכל חילו
על ירושלים ויחן עליה
ויבנו עליה דיק סביב
ותבא העיר במצור עד
עשתי עשרה שנה למלך
צדקיהו בתשעה לחודש
ויחזק הרעב בעיר ולא היה
לחם לעם הארץ
ותבקע העיר.

שמונה מאות וחמישים שנה ישבו ישראל בארצם מיום שהכניסם יהושע לשם, והולידו בנים ובני בנים - עשרים דור, עד שעלה עליהם נבוכדנצר הרשע מלך בבל והגלם. ארבע מאות ועשר שנים שהיה בית המקדש קיים עד שהחריבו חיל כשדים. כשכנסו ישראל לארץ, נכנסו בה לשבת ישיבת עולם, שכך הבטיח הקב"ה לאברהם: "כי את כל הארץ אשר אתה רואה - לך אתננה ולזרעך, עד עולם" (בראשית יג) אלא שתנאי התנה הקב"ה עמהם: "ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם - ולא תקיא אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה" (ויקרא כ) "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם" (ויקרא יח).

משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס - שאין עומד במעיו אלא מקיאו: כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עברה" (רש"י שם). דורות רבים מעשרים ואחד דור שישבו בארץ בפעם הראשונה, לא שמרו על כל חקות ה' ואת משפטיו לא עשו, ויטמאו אותה בגילולי עבודה זרה, ויעזבו את ה' ויעבדו לבעל ולעשתורת, ויעזבו את בית ה' אלוקי אבותיהם ויעבדו את האשרים ואת העצבים ויהי קצף על יהודה וירושלים באשמתם זאת. וישלח בהם נביאים להשיבם אל ה', ויעידו בס, ולא האזינו. גם כל שרי הכהנים והעם הרבו למעול מעל ככל תועבות הגויים, ויטמאו את בית ה' אשר הקדיש בירושלים. וישלח ה' אלוקי אבותיהם עליהם ביד מלאכיו, השכם ושלוח, כי חמל על עמו ועל מעונו: ויהיו מלעיבים במלאכי האלוקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו, עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא". (דברי הימים ב' לו) אמרו חכמים: "למה היו עשרת השבטים ושבט יהודה ובנימין דומין? לשני בני אדם שהיו מתכסים בשמלה חדשה בימות הגשמים והיה זה בוגד מכאן עד שקרעו אותה. כך לא זו עשרת השבטים עובדים עבודת אלילים בשומרון, ושבט יהודה ובנימין עובדים עבודת אלילים בירושלים, עד שגרמו לירושלים ליחרב". (פתיחה דאיכה רבה) "ויהי בשנת התשיעית למלכו, בחדש העשירי, בעשור לחודש בא נבוכדנאצר מלך בבל, הוא וכל חילו, על ירושלים ויחן עליה ויבנו עליה דיק סביב: ותבוא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו. בתשעה לחודש - ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ, ותבקע העיר" וגו' (מלכים ב' כה)

"ובחודש החמישי בעשור לחודש וגו' בא נבזראדן רב טבחים וגו' וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים וגו' ואת כל חומת ירושלים סביב נצתו וגו' ואת יתר האמון ההמון הגלה נבזראדן רב טבחים". (ירמיהו נב)
אמרו מעתה, ראשית הפורענות, בעשרה בטבת היתה, שבו התחיל המצור, ובאו אנשי ירושלים במצוק עד שנפלו חומות העיר ונשרף ביהמ"ק ויהודה הלכה בגולה.

"ותבוא העיר במצור" וגו' "ויחזק הרעב בעיר" - והיו בנות ציון מתחברות בשווקים והיו רואות אלו את אלו. זאת אומרת לחברתה: למה יצאת לשוק, שלא יצאת לשוק מימך? והיא עונה ואומרת לה: מכסה אני ממך? קשה היא מכת הרעב, איני יכולה לסבול. והן אוחזות זו בזו וחוזרות ומבקשות בתוך העיר ואינן מוצאות, והיו מגפפות את העמודים ומתות עליהם בראש כל פינה. ובניהן יונקי חלבן היו מהלכים על ידיהם ועל רגליהם, כל אחד ואחד מכיר את אמו - והוא עולה ונוטל את דדה ונותנו בפיו, שמא ימשוך לו חלב, והוא אינו מושך, ונפשו מטרפת והוא מת אל חיק אמו" (פסיק"ר כו)
כשבא אותו רשע עם המלכים לירושלים, דימו ללכדה בזמן מועט, והקב"ה היה מחזק את אנשי ירושלים עד "בשנה השלישית" - אולי יחזרו בתשובה. והיו גבורים בירושלים עד אין חקר והיו נלחמים עם הכשדים ומפילים מהם חללים הרבה. והיה שם גבור אחד ושמו אביקא בן גברתי כשהיו אנשי החיל מקלעים באבנים גדולות להפיל החומה - היה מקבלן בידו ומשליכן על בני החיל והורג מהם הרבה, עד שהתחיל לקבל האבנים גם ברגלו והיה מחזירן לחיל. וגרם העוון ובאת הרוח והפילתו מן החומה ונבקע ומת. באותה שעה נבקעה ירושלים ונכנסו הכשדים (ילקוט שמעוני איכה א).

באותה שעה עלתה חמת ה' על עמו. לאין מרפא ואין בדור ההוא מי שיחלה וימתיק מרירות החטא - מיד עלה ארי' מסובכו. והנה חיל מלך בבל נלחמים על ירושלים. ויחנו עליה ויבנו עליה דיק סביב וגם סוללות שפכו עליה, ותבוא העיר במצור ובמצוק. גם על כל ערי יהודה הנותרות נלחמו כשדים, שכן נשארו ביהודה ערי מבצר. והיו בירושלים גבורים עד אין חקר והיו נלחמים עם הכשדים ומפילים מהם חללים הרבה - וישבור ה' להם מטה לחם, ויאכלו לחמם במשקל ומימם במשורה שתו, וברגזה ובדאגה ליום מחר. ואותה השנה שנת ברכה מאין כמוה היתה, ועשתה הארץ הארץ פירות מרובים מה שלא עשתה כל ימות העולם. רק קללת ה' היתה בס, כי פרי אדמתם וכל יגיעם - לנגדם זרים אכלו אותם! ... אמרו כשדים נחכה להם עד אשר אם כלו הלחם והמים, ועד אפס כח! - "וישפוך ה' כאש חמתו, בלע ולא חמל, ויחמוס כגן שכו שיכח מועדו שיכח ה' ציון מועד ושבתי, וינאץ בזעם אפו מלך וכהן" והלחם היה הולך וחסר, ותבא העיר ברעב ובצמא ובחוסר כל. כל עמה נאנחים מבקשים לחם, נתנו מחמדיהם באוכל - להשיב נפש. האוכלים למעדנים נשמו בחוצות. האמונים עלי תולע חבקו אשפתות. וידבק לשון יונק אל חכו בצמא. עוללים שאלו לחם, ואין פורש.

מה עשו להם הכשדים? היו מביאים פרי ששמו עוכבנין, שריחו מתוק ונודף עד מאוד, והיו מתקנין את העוכבנין באור מחוץ לחומה, והיה ריחם המתוק נכנס לתוך נפוחי הרעב שבעיר וכריסים נבקעת. וימותו מיתת ניוול - שהיו זבים מדוקרים מתנובות השדה. ועד אשר טובים! היו חללי חרב מחללי רעב. אף עשבי השדה המרים ושרשי ירק היו אוכלים ברעבונם, וימותו כבמדקרות חרב. ויגדל כים שבר בת-ציון, ואין מרפא. גם נביאיה לא מצאו חזון מה' וכשל כחה ונפלה תפארה, ויהיו, לחרבה מות, ויפקוד אלוקים עליהם את הבהלה ואת השחפת ואת הקדחת ואת הדבר ושלישיתם בדבר מתו, ובכל חולי ובכל מכה אף לא כתובה בספר התורה שבעו במרורים ורוו לענה, כי חרון אף ה' חלקם. ויחשך משחור תארם, לא ניכרו בחוצות. צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ, עד אשר כלו שכבו לארץ חוצות, נער וזקן. גם כהנים וזקנים בעיר גוועו, כי בקשו אוכל למו ושיבו את נפשם - ותשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות, בני ציון היקרים. המסולאים בפז, לנבלי חרס הרצוצים נחשבו. ויגדל כים שברם אבל טרם נתנה יהודה אל לבה, ועוד טומאתה בשוליה. לא נזכרה אחריתה - ותרד פלאים ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום, ההפוכה כמו רגע. ותהי בת ציון זוללה, בת עמי לאכזר - בבשר בניהם ובנותיהם, ואיש בבשר רעהו ותאכלנה נשים פרים - עוללי טפוחים. ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן, היו לברות למו. זו אומרת: "נשחוט את בני היום, ואת בנך למחר!" ויאכלו יחדיו!... במצור ובמצוק אשר יציקו להם אויביהם.

וירמיהו בחצר המטרה ועיניו כלות כל היום - ואין לאל ידו להושיע. הלא מאז כבר ננעלו לפניו שערי תפילה, ואין חזון מדי! - וימרר ירמיהו ויקלל יום לידתו ויום עיבורו "ארור היום אשר יולדתי בו!" (ובתשעה באב נולד) "ארור האיש אשר בישר את אבי לאמר: יולד לך בן זכר הוא פשחור בן-אמר הכהן, הפקיד הנגיד בבית ה', אשר הכה את ירמיהו ונתן אותו בבית האסורים" למה זה מרחם יצאתי לראות עמל ויגון, ויכלו בבושת ימי?" - אמר ירמיהו: למה אני דומה? לכהן שעלה גורלו להשקות את הסוטה מים המרים, וקרבו האשה אצלו ופרע את: ראשה ופרסם שערה. נטל הכוס להשקותה ונסתכל בה, וראה שהיא אמו. התחיל צווח

ואמר אוי לי אמי, שהייתי משתדל לכבדך והריני מבזך!... - כך היה ירמיהו אומר: אוי לי עליך אמה ציון, שהייתי סבור להיות מתנבא עליך דברים טובים ונחומים, והריני מתנבא עליך דברי פורענות! "ויכלו בבושת ימי" - שיאמרו: בימיו גלתה יהודה.

וירמיהו ביגונו, וצדקיהו בתמימותו, ושרי יהודה ברשעתם, וכל העם עמם לבל יקחו לקח ובל יחזרו ב"טרם יחשיך" ועוד נתאמצו ועמדו אנשי החיל על מעמדם, ומבצרי יהודה ומגדלותיה וחומותיה הגבוהות והבצורות עודם בשלמותם ובחזקם. ושלוש שנים ומחצה עשו בה כשדים ולא עלה הדבר בידם, כי היה הקב"ה מחזק את אנשי ירושלים - אולי עוד יחזרו בהם, ובפטישים וקורנסי ברזל משאוי שלוש מאות פרידות היו מכים בשערי ירושלים לשברם, והיו הקורנסיים מתפוצצים. גם נבוכדנאצר המלך מאז שמונה עשרה שנה בפחדו בפני אלוקי ישראל. וישב לו ברבלה, וישלח את עבדו הנאמן נבוזראדן שר הטבחים על יהודה ועל ירושלים ואף לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל כי יבוא צר ואויב בשערי ירושלים. גם נבוזראדן היה מפחד, ונתן דעתו לחזור בו. אמר: לא יעשו לי בני יהודה כדרך שעשו לסנחריב מלך אשור!... אלא שגרמו העוונות! יצאה בת קול ואמרה: דולג בן דולג, קום כבוש את ירושלים כי הגיעה שעתו של המקדש ליחרב וההיכל לשרף! - והנה יום חרון אף ד' הנורא!!! ויעש ה' אשר זמם, הרס ולא חמל. וישלח משמים ארץ תפארת ישראל, ולא זכר ביתו והדום רגליו ביום אפו. ויגדע בחרי אף כל קרן ישראל, השיב אחור ימינו מפני אויב לבל תהא עוד ליהודה למגן ולמושיע. וירם קרן צרינו, וישמח (שין פתוח) עלינו אויב. (מתוך תולדות עם עולם)